

brotherhood are investigated. Samples of documents that have a direct relation to the work of the Masons and are the official constitutions of organizations are used. The thought of Freemasonry is also explored as a moral and ethical doctrine, a patriotic organization and a propaganda movement for the spread of humane views. Finally, we are talking about three main tasks of the European Freemasons: the preservation and transmission to the descendants of the so-called secret knowledge, the moral cleansing of members of the Order and of all mankind. The ultimate goal of the brotherhood is the desire to achieve an era of peace, happiness, human solidarity and prosperity. The Triad of Freemasonry "freedom, equality, brotherhood" is named one of the prerequisites for the achievement of a future just universe, without social, national, state and religious contradictions.

Keywords: Freemasonry, lodging, ideology, landmarks, principles, freedom, equality, brotherhood, "Anderson's Constitution", charity, patronage activity.

Надійшла до редакції 26 вересня 2017 року

* * *

УДК 39(477.53)Кричевський«1938/1939»

Л. І. Шаповал

В. КРИЧЕВСЬКИЙ – КЕРІВНИК ЕТНОГРАФІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ НА ПОЛТАВЩИНІ В 1938-1939 РОКАХ

У статті висвітлюється етнографічна діяльність Василя Григоровича Кричевського як керівника етнографічної експедиції на Полтавщину в 1938-1939 роках та визначається маршрут архітектурно-етнографічної експедиції по селах Полтавської області, метою якої було фіксування, обстеження, документація, архітектурні обміри пам'яток народного будівництва, встановлення взаємозв'язку народного будівництва з духовними засадами життя селян, із їхніми уявленнями про сутність світу, поєднання функціонально-прагматичного та сакрально-духовного у традиційних формах житлових і господарських будівель. Автор статті наголошує на активній збирацькій діяльності мистця української старовини та мистецькій творчості В. Кричевського. Акцентовано увагу на багатій малярській спадщині майстра у якій відтворено народне житло полтавців XVIII-XIX століть, орнамент Полтавщини. Стверджується, що етнографічна експедиція В. Кричевського збирала старожитності, була творчим стимулом у вивченні народної творчості, мистецтва та створенні унікальної колекції предметів старовини, котрі засвідчували етнічну й мистецьку самобутність українців.

Ключові слова: архітектор, етнограф, експедиція, Полтавщина, орнамент, колекція, картина, народне мистецтво, майстер, село, житло.

Серед знакових постатей у літопис Української держави золотими літерами вписано ім'я Василя Григоровича Кричевського, творчий доробок якого відіграв визначальну роль у культурному розвитку країни. Дослідження творчості В. Кричевського, усвідомлення його внеску в українську та світову культуру активізувалися наприкінці ХХ століття. Ґрунтовними працями є монографія В. Рубан-Кравченко «Кричевські і українська художня культура ХХ століття. Василь Кричевський» [22], В. Павловського «Василь Григорович Кричевський: життя і творчість» [18], статті Є. Блакитного [1], І. Кодак [7], Г. Лебедевої [9,10,11], Ю. Ларкіна [8], В. Магди [13], Д. Малакова [14], О. Маричевської [15], О. Мельник [16], О. Петасюк [19], С. Пругло [21], М. Тарахан [23] В. Ханко [24], В. Щербаківського [25]. Тематичними розвідками, які висвітлювали постать Василя Григоровича за матеріалами переписки з Катериною Кричевською-Росандіч є: «Акварелі родини Кричевських» [2], «Катерина Кричевська-Росандіч (80-ліття від дня народження)» [3], «Поетичні акварелі художника (до 100-річчя Василя Кричевського)» [4], Г. Галян «Полтавський Земський дім (краєзнавчий музей) і родина Кричевських» [5] та Каталог робіт В. Кричевського у збірці Полтавського краєзнавчого музею [6].

У малярстві, архітектурі, графіці, народному мистецтві, театрі, кіно Василь Григорович працював понад п'ятдесят років, був творцем українського національного стилю, автором дизайну національного герба України, печатки і банкнот УНР, художником вітчизняного кіно, живописцем, графіком, майстром декоративно-ужиткового мистецтва, мистецтвознавцем, педагогом і громадським діячем [21]. Автор статті ставить за мету вивчити діяльність В. Кричевського як етнографа, збирача колекцій української старовини, яка є малодослідженою серед етнологів.

Творча, наукова, педагогічна та кінематографічна діяльність Василя Кричевського тісно пов'язана з Полтавщиною. Улітку 1902 року Кричевський, дізнавшись, що Полтавська Земська

Управа запланувала будівництво нового будинку Управи, починає переконувати земських діячів у необхідності використати український архітектурний стиль [6, с. 2]. Земське зібрання оголосило конкурс на проект будинку, який відбувся в червні 1903 року. Переможцем було названо проект В. Кричевського [1, с. 14]. Мистецький нагляд за спорудженням будинку Полтавського земства вимагав постійної присутності автора проекту, тому Василь Григорович переїхав жити до м. Полтави. Робота архітектора, художника спонукала до подорожі по селах Полтавщини, вишукуючи нові мистецькі рішення. Він обміряв і зарисовував будинок Галагана в селі Лебединцях, деякі його деталі увійшли до планів будинку Земського Управи в Полтаві. Випробовуючи глини та способи їх випалу, Василь Кричевський місяцями перебував і в Опішні. Потреба дотримання гармонії кольорів і канонів геральдики на фасаді будинку земства привела майстра в гончарну столицю України, де він співпрацював із відомим гончарем І. Гладиревським, підбираючи відповідні фарбники для гербів, стін, даху будівлі, спроектував будинок Земської губернської гончарної майстерні з горнами, яку збудували у 1916 році [6, с. 3]. Нині, будівля гончарної майстерні входить до складу Національного Музею-заповідника українського гончарства в Опішному.

Василь Кричевський виконав проекти в національному стилі народного дому в Лохвиці, будинків М. Дмитрієва та Д. Милорадовича в селі Яреськах (1904-1905 роки) [13, с. 345-347]. У 1913 році академік В. Вернадський замовив В. Кричевському проект дачного будинку на Бутовій Горі біля Шишак [22, с. 198]. На запрошення Полтавської Земської Управи В. Кричевський переїздить до Миргорода наприкінці 1918 року, де очолює Керамічну школу (пізніше Керамічний інститут) [18, с. 43]. Тут він здійснює реорганізацію Керамічного інституту: змінює систему викладання і навчання, запроваджує українську мову, звільняє викладачів «старого вишколу», що викликало супротив із боку українофобів педагогічного колективу. З перших днів роботи в Керамічному інституті В. Кричевський порушує питання про створення музею, який мав стати базою для вивчення мистецьких творів, зібранням посібників для практичних вправ по вивченню і копіюванню мистецьких гончарних виробів. Через активну громадську діяльність його заарештовують взимку 1919 року, він потрапляє до камери «смертників». Лише завдяки втручання студентських і громадських організацій, їхнім клопотанням про звільнення, Василя Григоровича відпускають і він переїздить до м. Києва [1, с. 16]. Із Полтавщиною пов'язана праця В. Кричевського в кінематографі. У 1928 році він співпрацював з О. Довженком на зйомках художнього фільму «Звенигора» в Яреськах. У 1938-1939 роках займався оформленням кольорового фільму «Сорочинський ярмарок» у Великих Сорочинцях [6, с. 6].

Улітку 1938 року Наркомат народної освіти відрядив В. Кричевського з групою молодих архітекторів в етнографічну експедицію по селах Полтавщини для обмірів і дослідження селянських хат, які повинні поступитися новим будівлям [6, с. 7]. Експедиція дала змогу зібрати цінний матеріал із народного мистецтва, була творчим стимулом у вивченні народної творчості, в архітектурі, живописі. Метою архітектурно-етнографічної експедиції було фіксування, обстеження, документація і «зняття планів забудови», тобто архітектурні обміри пам'яток народного будівництва. Як керівник експедиції Василь Григорович прагнув встановити взаємозв'язок народного будівництва з духовними засадами життя селян, з їхніми уявленнями про сутність світу, поєднання функціонально-прагматичного і сакрально-духовного у традиційних формах житлових та господарських будівель. Полтавські хати фотографувалися на чорно-білу плівку, одночасно виконувалися документальні акварельні замальовки загального вигляду, зарисовки деталей екстер'єру й інтер'єру жител [22, с. 411]. Полтавщина вразила дослідників не тільки природою і багатством народного мистецтва, а насамперед, людьми. Переживши голод 1932-1933 років, бідно живучи, полтавці були привітними та відкритими. Учасників експедиції приймали як бажаних гостей, сільські жителі охоче ділилися своїми знаннями про місцевий побут і звичаї, співали народних пісень, які записувалися збирачами, зокрема В. Кричевським. Близько тридцяти сіл оглянули члени архітектурно-етнографічної експедиції у 1938-1939 роках.

Маршрут експедиції на Полтавщину розпочинався з Хорольщини, далі на Миргород, Великі Сорочинці, Хомутець, Попівку, Черевки й Копишино, Ковалівку, Баранівку, Великий Перевіз, Шишаки, Яреськи, Диканьку, Опішню. Василь Кричевський відвідуючи села, відкрив для себе самотність і неповторну образність місцевої народної архітектури.

Будучи талановитим художником, він мандрував від села до села, малював хати. Замальовки давніх сільських хат Баранівки, Хомутець, Диканьки показують, як виглядає фасад і форма, техніка забудови житла (хати), розташуванням і обрамленням вікон, оформленням дверей чи колонами галерей. Збереглися фотознімки члена експедиції Г. Лебедева. На них зображені хати,

вітряки, декор дверей, орнаменти вишивок, ставні та селяни. Етнографічна експедиція детально дослідила села у долинах рік Ворскли, Псла, Хоролу: Великі Сорочинці, Диканька, Миргород, Опішня, Ковалівка, затримувалася на певний час у селах Ковалівка, Баранівка, Хомутець, Черевки, Лютеньки, Деревки – відомих центрах художніх ремесел і промислів на Полтавщині, де вони були представлені ткацтвом, вишивкою, килимарством, різьбленням, ковальством.

У полтавських селах етнографи записували місцеві легенди й перекази, милувалися красою народних пісень, своєрідністю виконання, вишивки та мережки на сорочках, рушниках. Наприкінці серпня 1939 року в селі Баранівка, де перебував Василь Кричевський, прийшла телеграма з м. Києва від Євгенії Михайлівни – дружини Василя Григоровича, яка повідомила, що членом етнографічної експедиції необхідно повертатися, бо розпочалася фінська війна. «Назавжди запам'яталися теплі зустрічі з селянами, і села, з яких кожне було особливим, і такі виразні, мов обличчя старих людей, селянські хати. І далеко від рідних країв, знаючи напевне, що вже ніколи не побачить милу Полтавщину, В. Кричевський із пам'яті малював села, хати, їх інтер'єри, побачені під час незабутньої експедиції на Полтавщину», – зазначає В. Рубан-Кравченко [22, с. 415]. На жаль, результати польового дослідження Василя Григоровича під час війни були втрачені. Виставка полтавських етюдів на архітектурному факультеті Київського університету, організована Кричевським, представила етнографічні особливості народної архітектури Полтавщини за результатами етнографічної експедиції 1938-1939 років.

Василь Григорович залишив про себе пам'ять як про збирача старожитностей, який збагатив скарбницю української культури етнографічними напрацюваннями. Його нащадка, Василя Лінде-Кричевського «... вражала енергія і творчий потенціал майстра, як можна створити стільки за нелегке життя, в оточенні заздросців, переслідувань, в умовах вимушеної еміграції і пристосування до чужини» [25, с. 28].

Під час етнографічної експедиції 1938-1939 років Полтавщиною архітектор-етнограф В. Кричевський вивчав народну мову і традиції, спілкувався із майстрами, ремісниками, музикантами, художниками й селянами [1, с. 25]. Перебуваючи у Каракасі, тугу за рідним краєм Кричевський передав фарбами у народній картині. «Маючи гарну зорову пам'ять, Василь Григорович створив шедеври малярства, що високо оцінюються з точки зору мистецтва та мають етнографічну цінність», – свідчить В. Рубан-Кравченко [22, с. 415]. Із цієї точки зору цікавою є хата з двома виступами-ганками у Диканці, Великій Обухівці, де ліворуч від дверей розташовувалося невелике приміщення з відкритою зовнішньою стороною (комора), і велика хата у селі Хатки, де ганок утворювався виступом даху, який підтримували чотири спарені колонки-стовпчики, а на солом'яному даху були зроблені округлі світлові віконця. Члени етнографічної експедиції зафіксували хати XIX та XVIII століть – «мита» хата у Диканці, тобто хата в якій частина чільної стіни чи вся стіна робилася з гладко обтесаного дерева. В. Кричевський та П. Костирко фотографували, замальовували обрамлення вікон, які збагачували екстер'єр хати: трикутним, напівовальним їх завершенням, орнаментальним обрамленням, різьбленими ставнями, деталями оформлення піддашків з кронштейнами – «коніками», ганків, дверей полтавських хат [22, с. 413].

Картина Василя Кричевського «Хата на дві половини з трьома димарями» відтворює тип забудови поширений серед козацької старшини у XVIII столітті. Це хати на дві половини, по чотири вікна, тільки зовнішній вигляд будівлі з «ганками», віконницями, горищами над рундуками і коморами. У XX столітті з'явилися дві хати поруч, хати з комірчиною, тобто виділенням кімнати у сінях, ескізи та замальовки хат з господарськими будівлями: «Хата в Сорочинцях», «Пейзаж з будівлями», «Хата з господарськими будівлями», «Полтавщина. Баранівка (етюд)» (1945 рік), що зберігаються у Полтавському краєзнавчому музеї. Характерною особливістю малярських робіт майстра є те, що художник звертає увагу на просторове розташування хати, зовнішній вигляд, взаєморозміщення хати та господарських будівель, передає наповненість господарського двору, його вигляд із різних ракурсів, особливості забудови сільського двору. Доцільно згадати роботи художника: «Інтер'єр української хати» (1947 рік), «Інтер'єр селянської хати на Полтавщині» (1946 рік), «Інтер'єр селянської хати на Полтавщині» (1940 рік), «Інтер'єр селянської хати на Полтавщині» (1943 рік). Василь Кричевський зображає типове для українців внутрішнє планування житла: піч полтавської хати займала внутрішній кут хати з одного боку від вхідних дверей і була обернена челюстями до фасадної стіни, в якій були вікна. По діагоналі від печі влаштовували «червоний» кут –покуть, де розміщували ікони, прикрашені тканими, вишиваними рушниками, обтикані зіллям та квітами. На картині «с. Хомутець. Розмальована хата» (1938 рік) полтавська хата розміщувалася до вулиці причілковими стінами, які декоративно оздоблювалися

фронтами. Як приклад, картина «Фрагмент хати під соломою з галереєю. Диканька» (1945 рік). Це білена зовні й всередині, будівля під солом'яним дахом. Основним типом полтавського житла є хата з галереєю і двома житловими приміщеннями, розташованими по обидва боки від сіней. У Полтавському краєзнавчому музеї, який на сьогодні носить ім'я Василя Григоровича Кричевського, експонується оригінал картини «Хата в Шишаках». Стверджуємо, що народне житло полтавців, зафіксоване мистцем оригінальне не тільки за формою, а й за змістом: кожний предмет у ньому, крім утилітарного призначення мав свій духовний образ.

Василь Кричевський вивчав походження українського орнаменту в етнографічному, історичному та географічному аспектах. Він стверджував, що «орнамент є виявом прагнення людини прикрасити речі навколо себе» [18, с. 121]. Оригінали орнаментів мистця, були представлені на мистецькій Виставці до 140-річчя з дня народження Василя Кричевського (1873-1952 роки) та з нагоди заснування Музею мистецької родини Кричевських у Будинку Кричевського-Лебішака в Опішні, будівлі гончарного навчально-показового пункту Полтавського земства, привезені внуком Василем Васильовичем Лінде-Кричевським, правнуком Василем Васильовичем Лінде-Дункан – почесними гостями Урочистої академії з нагоди заснування Музею мистецької родини Кричевських у січні 2013 року в Опішному. Відзначення 140-річчя з дня народження В. Кричевського відбувалося на державному рівні за Постановою Верховної Ради України від 22 травня 2012 року [20].

Вивчаючи народне мистецтво у ході етнографічної експедиції на Полтавщину в 1938-1939 роках, Василь Григорович не обмежувався збиранням і дослідженням виробів народної творчості. Знаючи, що характер речі та її прикрас зумовлені її матеріалом і технікою обробки матеріалу він прагнув збагнути техніку виготовлення предметів щоденного вжитку в залізничній школі, де одержав теоретичні знання техніки щодо обробки дерева та металів. Відомо, що В. Кричевський навчався у гончаря І. Гладиревського в Опішні – виточував на гончарному крузі миски та експериментував із розписування їх поливою з ріжка та карбуванням рельєфного орнаменту по поверхні глини [18, с. 111].

За час творчої діяльності в прикладному мистецтві найбільше проектів Василь Григорович створив для текстильних виробів, відвідуючи школу килимарства В. Терещенко, давав поради вчителям, створював композиційні рисунки до килимів. Кричевський виконав проект мавританського килима на підлогу. Унікальною роботою Василя Григоровича в текстилі був килим-гобелен, розміром 5×7 метрів орнаментальної композиції з квітами, виготовлений у Решетилівці на доручення Управління в Справах Мистецтв при Наркоматі Освіти для Українського павільйону на Всесоюзній сільськогосподарській виставці в Москві (липень 1939 року) [18, с. 112]. Для інтер'єру Полтавського Земства, він проектував заповні для вікон і драперії.

В. Кричевський займає видатне місце з-поміж українських малярів ХХ століття як маляр краєвидів. За формальними засобами він належав до імпресіонізму, проте він виробив власний малярський стиль. «У картинах Василя Кричевського поєднується чистота кольорів і уміння схопити ефекти освітлення та передати тип зображуваного. Його малярське мистецтво має декоративні риси, часто з помітним нахилом до узагальнення образу, його спрощення та стилізації», – зазначав В. Павловський [18, с. 125]. Досліджуючи полтавське житло під час етнографічної експедиції 1938-1939 років, він зробив замальовки сільських хат, його внутрішнього наповнення і мальовничих пейзажів Полтавщини. Слід назвати полотна: «Ескіз. Пейзаж з будівлями», «Садиба (Полтава). Ескіз», «Околиці Полтави», «Ескіз. Україна. Полтава». Перебуваючи на Шишаччині (1891-1933 роки) створив картини: «Шишаки», «Яреськи», «Жовта хата в Яреськах», «Ярмарка в Яреськах», «Дівчина з Шишаків», «Садиба Глушка», «Піски в Яреськах», «Осінь в Шишаках» та інші. У 1907 році Василь Григорович виконав диптих «Долина річки Псьол», який знаходиться в Українському музеї (Нью-Йорк, США). У Шишаках вулиця, картинна галерея названі ім'ям братів Василя і Федора Кричевських, а на березі річки Псьол встановлено пам'ятний знак митцям [6, с. 7].

Зазначимо, що Василь Кричевський довгий час займався збиранням унікальних речей, як майстер умів вибрати цікаві витвори народної творчості з яких було створено музей української старовини, що розміщувався у будинку Михайла Грушевського у Києві. Після загибелі цінної музейної збірки у 1918 році під час буремних подій В. Кричевський, оговтавшись від трагедії, продовжував займатися польовим етнологічним дослідженням території Наддніпрянської України, виконував розпорядження Наркомату народної освіти про проведення архітектурно-етнографічної експедиції 1938-1939 років на Полтавщині. Мистець вивчав орнаменти, узорі, замальовував їх,

вишукував у хатах оригінальні речі, замальовував їх, розпитував селян про технологію їх виготовлення. М. Жук зазначав: «И вот, я помню, как с маленьким альбомчиком Василий Григорьевич бегаёт по базарам Киева, Полтавы, и что делает.. Или же несет тетка молоко, а зади бежит Василий Григорьевич зарисовывает, что у нее там на ботинках... Везде на ярмарке, возле каждой повозки, всюду он ищет материалл и находит бесконечное количество... В мастерской у него огромное собрание великолепнейших украинских тканей, ковров. Он собрал исключительную коллекцию. Эти вещи были на подбор, одна другой краше и по цвету, форме, традиціям» [22, с. 423]. Василь Григорович до колекції старожитностей збирав ті предмети, які засвідчували етнічну, мистецьку самобутність українців.

Отже, стверджуємо, що для сучасників Василь Кричевський – не лише талановитий архітектор, графік, мистець, громадський діяч, а й етнограф, музейник. За своє складне життя він збагатив українську скарбницю старожитностей довершеними зразками власної творчості, створив шедеври народного мистецтва, які можуть зайняти почесне місце у світовій культурі та етнографічній спадщині Полтавського краю. Етнографічна експедиція 1938-1939 років на Полтавщину, керівником якої був Василь Кричевський дала змогу зібрати унікальну музейну колекцію з українських старожитностей. Вона стала потужним творчим стимулом у вивченні народної творчості, мистецтва, етнічної самобутності України.

Список використаних джерел

1. Блакитний Є. Василь Григорович Кричевський : доп. на пленар. конф. і відкритті виставки творів В. Г. Кричевського 29 груд. 1962 р., до 10-ліття смерті (1952-1962) / Є. Блакитний. – Нью-Йорк : Вільна Академія Наук, 1963. – 32 с.
2. Галян Г. Акварелі родини Кричевських / Г. Галян // Зоря Полтавщини. – 2000. – 22 лют. – С. 5.
3. Галян Г. Катерина Кричевська-Росандіч (80-ліття від дня народження) / Г. Галян // Полтавський краєзнавчий музей Маловідомі сторінки історії, музеєзнавства, охорона пам'яток : зб. наук. ст. – Полтава, 2008. – Вип. IV, Кн. 2. – С. 66-79.
4. Галян Г. Поетичні акварелі художника (до 100-річчя Василя Кричевського) / Г. Галян // Зоря Полтавщини. – 2001. – 16 бер.
5. Галян Г. Полтавський Земський дім (краєзнавчий музей) і родина Кричевських / Г. Галян // Полтавський краєзнавчий музей. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток : зб. наук. ст. – Полтава, 2005. – С. 551-566.
6. Галян Г. Каталог робіт В. Г. Кричевського у збірці Полтавського краєзнавчого музею / Г. Галян ; Полтавський краєзнавчий музей. – Полтава : Дивосвіт, 2007. – 12 с.
7. Кодак І. Майстер книжкового корабля / І. Кодак // Українське слово. – 2003. – № 7 (13-19 лют.). – С. 10.
8. Ларкін Ю. Увічнення пам'яті В. Г. Кричевського / Ю. Ларкін, Г. Лебедев // Народна творчість та етнографія. – 1998. – № 5/6. – С. 144-146.
9. Лебедев Г. Визначний діяч українського мистецтва – Василь Кричевський / Г. Лебедев // Образотворче мистецтво. – 1993. – № 2. – С. 26-29.
10. Лебедев Г. Повернення в Україну спадщини художників Кричевських / Г. Лебедев // Київська старовина. – 2000. – № 6. – С. 143-150.
11. Лебедев Г. Творець українського стилю Василь Кричевський / Г. Лебедев // Київська старовина. – 1997. – № 6. – С. 118-131.
12. Лінде-Кричевський В. Художня династія Кричевських [Василь Лінде-Кричевський] : інтерв'ю // Україна молода. – 2010. – 6 серп.
13. Магда В. В. Г. Кричевський як архітектор, етнограф та художник на Шишаччині / В. Магда // Полтавський краєзнавчий музей. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток : зб. наук. ст. – Полтава, 2004. – С. 345-348.
14. Малаков Д. Кричевські в Києві / Д. Малаков // Родовід. – 1997. – № 1. – С. 67-86.
15. Маричевська О. Український архітектурний модерн Василя Кричевського : (будинки Полтавського Земства) / О. Маричевська // Образотворче мистецтво. – 2003. – № 4. – С. 56-58.
16. Мельник О. Тріумф і трагедія Василя Кричевського / О. Мельник // Українська газета. – 2003. – 29 трав. – 4 черв.
17. Мистецька родина Кричевських : каталог робіт виставки, присвяченої 50-літтю з дня смерті і 130-річчю від дня народження В. Г. Кричевського / уклад. Г. І. Галян; Полтавський краєзнавчий музей. – Полтава : Дивосвіт, 2002. – 21 с.

18. Павловський В. Василь Григорович Кричевський : життя і творчість : монографія / В. Павловський. – Нью-Йорк : Вільна Акад. наук, 1974. – 222 с.
19. Петасюк О. Історична місія українського митця / О. Петасюк // Розбудова держави. – 1997. – №3. – С. 46-48.
20. Про відзначення 140-річчя з дня народження В. Кричевського : Постанова Верховної Ради України [від 22 травня 2012 р. № 4802-VI] // Голос України. – 2012. – 2 черв.
21. Пругло С. Василь Кричевський : автор дизайну герба України «Тризуб» / С. Пругло // Українське слово. – 2012. – № 52 (26 груд.).
22. Рубан-Кравченко В. В. Кричевські і українська художня культура ХХ століття : монографія : у 3 ч. Ч. 1. : В. Кричевський / В. В. Рубан-Кравченко. – К. : Криниця, 2004. – 704 с.
23. Тарахан М. Крізь призму творчості Василя Кричевського / М. Тарахан // Вісник пенсійного фонду України. 2011. – № 10. – С. 40-41.
24. Ханко В. Будинок Полтавського Земства / В. Ханко // Образотворче мистецтво. – 2003. – №2. – С. 12.
25. Щербаківський В. М. Пам'яті Василя Григоровича Кричевського / В. М. Щербаківський // Визвольний шлях (Лондон). – 1945. – січень-квітень. – С. 23-29.

L. I. Shapoval

V. KRICHEVSKY – THE HEAD OF ETHNOGRAPHICAL EXPEDITION ON POLTAVA REGION IN 1938-1939

The article deals with ethnographical activities of Vasyl Krichevsky as the head of ethnographical expedition to Poltava in 1938-1939 years and determined route architectural and ethnographical expeditions to villages in Poltava region. The aim of the architectural and ethnographic expedition was recording, inspection, documentation, architectural monuments national building measurements, set national building relationship with the spiritual principles of life of the peasants, with their ideas about the nature of the world, the combination of functional – pragmatic and sacred-the traditional spiritual forms residential and commercial buildings.

The author emphasizes active position of the Ukrainian artist and diverse artistic creativity of V.G. Krichevsky. The members of the expedition were received as welcome guests, villagers willingly shared their knowledge of the local life and customs, sang folk songs that were recorded by collectors, including Vasil Krichevsky. About thirty members visited the villages in their architectural-ethnographical expedition in 1938-1939. The route of ethnographical expedition to Poltava began with Horolregion, further Myrhorod, Sorochyntsi, Khomutets, Popivka, Cherevky and Kopyshyno, Kovalivka, Baranovka, great transportation, Shishaki, Yaresky, Dykan'ka, Opishnya. Vasil Krychevskiyi visiting the villages discovered the identity and unique imagery of local folk architecture. As a talented artist, traveling from village to village, he as well painted houses.

Vasily Krichevsky was not just a talented architect, graphic artist and public figure, but an ethnographer, a museum curator. During his difficult life Ukrainian artist kept the treasury of antiquities as perfect examples of their own work, created masterpieces of folk art that can occupy an honored place in world culture and ethnographic heritage of Poltava region. It is worth saying that the architectural and ethnographic expedition headed by Vasil Krichevsky in the 1938-1939 to Poltava, helped to get valuable antiques, folk art which helped to learn Poltava region, his work was the creative impetus in the study of folk art, architecture, painting and creating a unique collection of antiques, which certify ethnic and artistic identity of Ukrainians.

Keywords: *architect, anthropologist, forwarding, Poltava region, ornament, collection, painting, folk art, artist, village venues.*

Надійшла до редакції 20 липня 2017 року

* * *